

АНАЛИЗА БИЛАНСА

Додатак „Народном Благостању“

БРОЈ 46

БЕОГРАД, 12 НОВЕМБРА 1938.

ГОДИНА X

Садржај:

Творница за душик д. д., Руше код Марибора
 „Ага-Руше“ удружене југословенске творнице ацетилена и оксигена д. д., Руше.
 Сплошна ставбена дружба д. д. — Марибор

ТВОРНИЦА ЗА ДУШИК Д. Д., РУШЕ КОД МАРИБОРА

Потрошња вештачких ђубрива у нашој земљи износила је (у тонама):

Година	1928	1929	1930	1931	1932	1933	1934	1935	1936	1937
1928	65.460					13.533				
1929		77.695					14.126			
1930			43.191					15.592		
1931				34.023					25.276	
1932					16.437					27.257

Прошлогодишња потрошња је два пута већа од оне из 1933 године. Међутим, у поређењу са рекордном из 1929 прошлогодишња је износила само 35,1% односно 2726 вагона. Колико је то незнатно, види се по томе, што Немачка троши преко 250.000 вагона, Француска 140.000 вагона, Италија 160.000 вагона, а мала Холандија 50.000 вагона. У погледу производње вештачких ђубрива наша земља игра доста знатну улогу. Ми имамо неколико великих фабрика. Нитрате производе 3 велике фабрике, две у Далмацији и једна у Рушама. С обзиром на слабу домаћу потрошњу, оне су у првом реду упућене на извоз.

Творница душика д. д. Руше, може да производи 36.000 вагона калцијевог цианамида, али се производни капацитет искористићава тек са 60%. Пошто се код нас од вештачких ђубрива управо азотна најмање троше, фабрика у Рушама не може да пласира у земљи просечно ни 10% своје производње вештачких ђубрива. Њена ситуација зависи с обзиром на то у првом реду од прилика на светском тржишту. Предузеће је основано пред крај 1916, а своју фабрику азота у Рушама пустило је у погон у јулу 1918 године, дакле пар месеци пред свршетак рата. У првим послератним годинама предузеће је прешло и на производњу карбида и кисеоника. До 1930 били су и пословни резултати увек задовољавајући, тако да је редовно дељена и примерена дивиденда. Међутим, већ у 1930 примењени су први знаци опште депресије. У току неколико следећих година дошло је до рапидног смањења потрошње вештачких ђубрива, како у земљи, тако и у иностранству. Наш извоз карбида такође опада, са 16.805 тона у 1929 на 6.990 тона у 1935. Разуме се да се упоредо с тим смањивала и производња Творнице за душик Руше д. д.

Од 1935 предузеће се постепено опет опоравља. Производња његових главних производа, карбида и кречног азота — калцијевог цианамида почела је те године понова расти. У току 1935 почело се је и с производњом ферокрома у феросилициума. Укупни промет у 1936 био је за преко 2% већи од оног из претходне године, у првом реду благодарећи повећању извоза. У току прошле године извоз калцијевог цианамида и ферокрома је и даље знатно напредовао. Међутим, продајне цене показивале су и последњих година тенденцију опадања, тако да су и коначни пословни резултати, ма да су се последњих година такође по-

правили, још увек доста скромни. После 1930 о исплати неке дивиденде није било ни говора. Ни амортизација се још не врши у обиму у којем је раније вршена. Знатан део тешкоћа с којима је предузеће последњих година било приморано да се бори потиче и отуда што се плаћање извезене робе врши преко клиринга. На наплату мора се некад чекати и по неколико месеци. Због тога показују тенденцију пораста и повериоци. А морају бити већи, разуме се, и издаци за камату.

Биланси Творнице за душик Руше д. д., за последње четири године овако изгледају:

Активна	Рачун изравњања			
	1934.	1935.	1936.	1937.
	у хиљадама динара			
Непокретности	474	462	451	440
Станбене зграде	—	—	1.784	1.386
Фабричке зграде	10.050	9.396	7.007	6.502
Фабрички уређај	3.920	5.229	4.227	3.985
Цесте, путези, мостови	20	15	10	5
Рачун градње	511	—	—	—
Покретности	163	130	184	255
Оруђе и алати	—	2	34	41
Инвест. укупно	15.138	15.234	13.697	12.614
Сировине и материјал	3.474	4.667	6.979	8.846
Фабриката	12.567	14.957	16.158	13.494
Благајна	52	67	96	102
Дужници	10.419	14.274	13.184	21.663
Ефекти	161	161	161	351
Римесе	—	—	97	63
Трајна учешћа	1.981	1.981	1.981	1.981
Пасива				
Главница	20.000	20.000	20.000	20.000
Резервна главница	582	582	582	582
Редовни резервни фонд	1.766	1.766	1.766	1.766
Резервни фонд II	500	500	500	500
Фонд валоризације	5.000	5.000	5.000	5.000
Резерва за изградњу радн. станова	350	350	350	350
Сопствена средства	28.198	28.198	28.198	28.198
Повериоци	14.710	23.125	24.100	30.387
Пренос добити	1.292	886	19	57
Добит тек. год.	—	—	37	437
Губитак тек. год.	(—406)	(—867)	—	—
Збир биланса	43.794	51.343	52.354	59.115

Крајем 1937 збир биланса је износио 59,1 мил. и био је за 7 мил. већи него у претходној, односно за 15,3 мил. већи него у 1934 години. Ипак, рекордно стање од 67,8 мил. из 1930 није још достигнуто. Међутим, то је због

тога, што предузеће не исказује фонд амортизације у пасиви, него отписе врши непосредно смањивањем набавне вредности инвестиција у активи. У току последњих десетак година промене код сопствених средстава биле су сасвим незнатне. У вези с валоризацијом инвестиција главница је у 1927 повишена са 5 на 20 мил. дин. После тога није мењана. Фондови су крајем 1937 исказани са 8,2 мил. и само су за око 70 хиљ. дин. већи него крајем 1930 године. Рекордно стање од 37,7 мил. показивали су повериоци такође у 1930. Они су после тога до 1934, у вези са све слабијим пословањем, стално опадали, тако да су крајем те године износили само 14,7 мил. У току последње три године повериоци опет расту и крајем 1937 достижу висину од 30,4 мил.

Сопствена средства покривају не само све инвестиције, него и целу залиху материјала и сировина, као и око 50% вредности готове робе. Насупрот томе се је пре опште привредне кризе, у 1929 години, после покрића инвестиција, од сопствених средстава могао употребити само 1 мил. дин. за допуну обртног капитала. Раније је готово цео обртни капитал био финансиран туђим средствима. Данас је његов знатан део покривен главницом и фондовима. Укупне инвестиције билансиране су са 12,6 мил. Њихова набавна вредност износи преко 40 мил. дин. У 1937 је за нове инвестиције издато око 1,6 мил., а у току последње четири године око 8 мил. дин. Залихе сировина и материјала исказане су са 8,84 мил. У односу на 1934 ова позиција је више него удвостручена, делом и због тога што се у 1935 прешло и на производњу ферохрома и феросилициума, тако да је и потреба за сировинама знатно већа. Иначе, пораст залихе сировина са 6,9 мил. у 1936 на 8,8 мил. дин. у 1937 доказује нам да се предузеће припремило за даље повећање производње у текућој години. Последњих година показивали су и дужници тенденцију пораста и износе 21,66 мил. према 10,42 у 1934. То је делом последица повећања продаје, а делом је у вези са већ поменутим тешкоћама око наплате потраживања из клиринга. Пораст залихе готове робе (са 7,2 мил. у 1931 на 16,1 мил. у 1936) је заустављен. Ова залиха је прошле године чак и смањена за 2,6 мил. Трајна учешћа билансирана су са 1,98 мил. Творница за душик д. д., Руше, учествује у Кречани Цеље, као и у Творницама Ацетилена и оксигена „Ага-Руше”.

Рачун губитка и добитка

Расходи	1934.	1935.	1936.	1937.
Општи трошкови	2.460	2.601	3.180	3.433
Порези	1.609	1.387	1.020	1.506
Дубиозе	—	339	27	102
Амортизација	2.289	1.486	1.950	2.623
Пренос добити	1.292	886	19	56
Губитак тек. год.	(—406)	(—867)	—	—
Добитак тек. год.	—	—	37	473
Приходи				
Пренос добити	1.292	886	19	56
Од пословања	5.952	4.946	6.214	8.138
Збир прихода	7.245	5.832	6.233	8.194

Бруто приходи пословања, који су били пали са 13,2 мил. у 1929 на 4,94 мил. у 1935, износили су прошле године 8.14 мил., за око 2 мил. више него у претходној години. Благодареди најригорознијој штедњи општи трошкови у 1934 били су у односу на 1929 или 1930 више него преполовљени. Последњих година упоредо са појачаним пословањем и они опет расту. Али је тај пораст знатно спорији од пораста брутоприхода, тако да је предузеће било у стању да повећа и амортизацију инвестиција. У 1937 ова је износила

2,72 мил. према 1,95 мил. у претходној и 1,48 мил. дин. у 1935 години.

Прошлогодишња чиста добит износи 474 хиљ., а са преносом из 1936 године 511 хиљ. дин. Она је опет пренета на нови рачун.

У управи Творнице за душик д. д. Руше су г.г.: д-р Фран Виндишер (претседник), Ервин Филип и Август Тости (потпретседник), Лудвик Хопфгартнер, инж. Карл Плацер, Светислав Јовановић, д-р Станко Житко, Антон Крејчи, Феликс Странски и Иван Авсенек. У надзорном одбору била су г.г.: Рикард Југ, Виктор Макел, Јошко Бибер и инж. Ханз Месмер. Државни комесар је г. д-р Јосип Хубад.

„АГА-РУШЕ” УДРУЖЕНЕ ЈУГОСЛОВЕНСКЕ ТВОРНИЦЕ АЦЕТИЛЕНА И ОКСИГЕНА Д. Д., РУШЕ

Душтво „Ага-Руше” основано је средином 1929 од стране Творнице за душик д. д., Руше, и Свенске Гасакумулатор А. Г., Штокхолм. Банка с којом ради Ага-Руше је кредитни завод за трговину и индустрију у Љубљани. Оснивање овог предузећа, које у првом реду израђује оксиген и „ацетилен дису-плин”, као и за ове гасове потребне апаратуре и материјал, извршено је непосредно пре избијања опште привредне кризе. Због тога су у првим годинама и послови били неповољни. Поред тога, овој фирми нису биле поверене лиферације „ацетилен дису-плина” за потребе државних железница, ма да је друштвена фабрика у Босанском Броду углавном једино за то у своје време и основана. Поменуте лиферације за државне железнице нису се могле добити, иако је фирма „Ага-Руше” државним железницама нудила цене, које би покривале само производне трошкове.

Фирма има једну фабрику за израду оксигена и „дису-плина” и у Раковици код Београда, а са Творницом за душик д. д., Руше, има уговор за добаву оксигена и „дису-плина”, које продукте Творница за душик израђује у властитој фабрици у Рушама.

Као што је већ споменуто, фирма је имала и једну фабрику за „дису-плин” у Босанском Броду. Како се нису могле добити лиферације за државне железнице, а како је и остали конзум био слаб, рад у Босанском Броду морао се је сасвим обуставити. Један део постројења фабрике у Босанском Броду пренет је, због тога, у Раковицу, а један део је стављен на расположење Творници за душик д. д. Руше, која сада у сопственој фабрици израђује „дису-плин” за „Ага-Руше”.

Продаја свих продуката „Ага-Руше” је у порасту. Узрок за то треба тражити углавном у чињеници, да ово предузеће води необично живу систематску и стручну пропаганду. Фирма има за то своје инжењере, који заинтересованима држе предавања о најрационалнијем начину аутогеног заваривања метала. Фирма врши ову пропаганду и на свим изложбама, као и на сајмовима у Београду, Љубљани итд. Код пораста продаје играла је важну улогу и политика цена, коју предузеће води. Управа сасвим правилно поступа, када настоји да изазове повећање тражње путем ниских цена.

Ево главних билансних позиција друштва „Ага-Руше” за последње четири године:

Рачун изравнања

Актива	1934	1935	1936	1937
	у хиљадама динара			
Земљиште	524	524	595	595
Зграде	1.029	1.308	1.366	1.329
Фабрички уређај	1.894	1.826	1.485	1.131
Инвентар	57	65	50	80

Алати	7	7	1	—
Инвест. укупно	3.511	3.730	3.497	3.135
Сиров. и матер.	4.718	4.398	4.596	4.565
Фабриката	87	53	42	13
Благајна	12	16	10	4
Дужници	1.811	1.326	1.657	1.955
Губитак	591	267	287	41
Пасива				
Главница	4.000	4.000	4.000	4.000
Повериоци	6.730	5.791	6.089	5.714
Збир биланса	10.730	9.791	10.089	9.714

Рачун губитка и добитка

Расходи				
Пренос губитка	741	591	267	287
Општи трошкови	259	614	663	688
Порези	25	96	195	156
Отписи	1.086	870	947	992
Приходи				
Од пословања	1.520	1.904	1.785	2.064
Пренос губитка	740	591	267	287
Губитак тек. г.	—	—	20	—
Добитак тек. г.	(— 149)	(— 324)	—	(— 246)
Збир прихода	2.111	2.171	2.072	2.105

У пасиви имамо само две позиције: главницу и повериоце. Главница је првобитно износила 2 мил. динара. На основу закључка главне скупштине од 12 септембра 1933 повишена је на 4 милиона, колико износи и данас. Повериоци показују тенденцију опадања. Са 10,33 мил. у 1930 они су постепено смањени на 5,79 мил. у 1935. У 1936 су били нешто порасли, али су до краја прошле године опет пали на 5,7 мил. С обзиром на поменуте промене све више се поправља и однос између сопствених и туђих средстава. Док су у 1930 или 1931 туђа средства била по прилици 5 пута већа од сопствених, дотле су крајем 1937 сопствена средства само незнатно мања од туђих.

Инвестиције су билансиране са 3,13 мил. Амортизација је вршена редовно. Само у току последње четири године она је износила око 3,9 мил. То значи да су све старије инвестиције већ у целости отписане. За нове инвестиције у 1937 је издато 630 хиљ., а у току последње три године око 2,5 мил. дин. Однос између инвестиција и сопствених средстава је повољан. Дужници износе нешто мање од 2 мил. То није много. Очигледно је да се не кредитира на лаку руку. То спасава предузеће од неугодних изненађења код реализације потраживања. Залихе готових производа су увек сасвим незнатне. Крајем 1937 исказане су са цигло 13 хиљ. дин. Насупрот томе залихе сировина и материјала су доста знатне. До 1932 износиле су редовно преко 5 мил., а последњих година крећу се око 4,5 мил. дин.

Са 814 хиљ. у 1932 бруто-приходи су постепено били порасли на 1,9 мил. дин. у 1935. У току 1936 продаја кисеоника државним железницама била је врло слаба, тако да су у тој години у поређењу са претходном и бруто-приходи опет подбацили. Међутим, како изгледа, то је била пролазна појава. Брутоприходи у 1937 износили су 2,06 мил. Од тога је употребљено 688 хиљ. за исплату општих трошкова, 138 хиљ. за порезе и 992 хиљ. за амортизацију инвестиција.

Прошла пословна година закључена је са чистим добитком од 246 хиљ. дин. Тај износ је употребљен за смањење губитка из ранијих година. Имали смо већ прилику

да нагласимо да је неколико првих пословних година закључено са губицима. До краја 1933 укупни губитак је износио 740 хиљ. 1936 закључена је такође с губитком (20 хиљ. дин.). За 1934, 1935 и 1937 исказани су насупрот томе добици у укупном износу од 719 хиљ. На тај начин је губитак из ранијих година смањен на 41 хиљ. дин. Има много изгледа да успех пословања у 1938 неће бити лошији од оног из прошле године.

У управи налазе се господа: Август Тости (претседник), Антон Крејчи и д-р Паја Протић (потпретседници), д-р Јанко Берце, инж. Роберт Мадер, д-р Ернст Давидис, Курт Сисмајер, д-р Цветко Грегорић и инж. Филип Аугуст Вајдман. У надзорном одбору су г. г.: Карл Руп, Георг Прелојтнер, Јохан Вотке и Франц Кеснер.

СПЛОШНА СТАВБЕНА ДРУЖБА Д. Д. — МАРИБОР

Сплошна ставбена дружба бави се у првом реду изградом мостовних и других гвоздених конструкција. Њено одељење гвоздених конструкција у Тезну код Марибора има производни капацитет од око 3.000 тона годишње и до краја 1937 израдило је око 20 хиљ. тона мостовних конструкција, конструкција за високе градње, стубова за далеководе, кранова, разних посуда итд. Поред одељења гвоздених конструкција Сплошна ставбена дружба има, такође у Тезну код Марибора, и једну фабрику шrafoва и ситног гвозденог материјала са производним капацитетом од 1.000 тона годишње, као и механичку радионицу за израду разног оруђа и алата са капацитетом од 200 тона годишње. Предузеће је имало и одељење за градње испод земље као и властиту пилану. Међутим, то пословање је напуштено још пре наступа опште привредне кризе. Исто тако је напуштен и интересман код Бродарског и багерског а. д. у Београду.

Дружба је основана почетком 1921 године. Првобитна главница од 5 мил. дин. повишена је у току 1924 на 10 милиона. Међутим, пословни резултати били су чешће негативни него позитивни. До 1931 нашој металној индустрији много су конкурисале немачке репарационе лиферације, а када су ове престале, наишла је општа привредна депресија. Разуме се, да су губици били неизбежни. Због тога је главница већ у току 1926 преполовљена, а у 1935 снижена је за даља 3 мил., са 5 на 2 мил. дин. Том приликом је дошло и до њеног поновног повишења на 5 мил. дин. Иначе, од оснивања Дружбе, које је извршено почетком 1921, до краја 1935 она је само три пута била у стању да подели дивиденду, и то: у 1921 години 9%, у 1923 — 6% и у 1929 — 7%.

После дугогодишње депресије пословање је тек у 1936 било опет нешто живље. Снажно побољшање општих привредних прилика, које је убрзано и јавним радовима, није могло остати без утицаја ни на индустрију гвожђа. Тако је у току претпрошле године и Сплошна ставбена дружба могла да боље запосли своје одељење гвоздених конструкција, док се је њена фабрика шrafoва и даље морала борити са конкуренцијом иностраних а и нових домаћих фабрика. У свом последњем пословном извештају Управа Дружбе констатује, да је запосленост одељења гвоздених конструкција у току 1937 била стално јача него у претходној години, тако да су и односна постројења била боље искоришћена. То се приписује даљем побољшању општих привредних прилика, као и мерама предузетим од стране државе у циљу стварања посла. Пословање фабрике шrafoва није ни у 1937 задовољило. Прилике су се донекле стабилизовале, али се је примећивало да у тој грани још увек постоји општа хиперпродукција. Дружба због тога ни у 1937 није могла потпуно да искористи своја постројења у фабрици шrafoва.

Биланси Сплошне ставбене дружбе за последње четири године овако изгледају:

Рачун изравњања

Актива	у хиљадама динара			
	1934.	1935.	1936.	1937.
Непокретности	3.483	3.375	3.248	2.933
Машине	2.883	2.233	1.615	1.279
Инвентар	90	78	93	182
Оруђе и алати	367	309	308	—
Роба	3.551	2.689	3.190	3.277
Полуфабрикати	357	48	436	1.709
Дужници	4.093	3.934	5.299	5.755
Харт. од вредности	149	166	166	195
Поштанска штедионица	595	442	50	37
Благајна	104	74	152	57
Губитак	2.998	—	—	—
Пасива				
Главница	5.000	5.000	5.000	5.000
Резервни фонд	—	—	—	15
Банке	13.071	8.336	8.552	7.018
Повериоци	601	—	708	3.086
Чисти добитак	—	12	299	304
Збир биланса	18.672	13.348	14.559	115.424

Рачун губитка и добитка

Расходи				
Пренос губитка	2.383	2.998	—	—
Порези	31	40	173	350
Камате	673	388	648	645
Режијски трошкови	1.886	—	—	—
Отписи	1.059	959	965	1.486
Чисти добитак	—	12	298	304
Приходи				
Пренос добити	—	—	12	29
Пренос са главнице	—	3.000	—	—
Бруто приход	2.474	600	2.068	2.703
Курсне разлике	561	798	3	53
Губитак	2.998	—	—	—
Збир прих. или расх.	6.033	4.398	2.084	2.785

Збир биланса који је био пао са 22,7 мил. дин. у 1929 на 13,3 мил. крајем 1935 почиње постепено опет расте и крајем 1937 достигао је висину од 15,4 мил. Ако прегледамо најпре пасиву, видимо да су у току последње две године туђа средства порасла пер салдо за 1,77 мил. Дуг према банкама је, додуше, чак и смањен за 1,3 мил, али су обавезе према лиферантима и осталим повериоцима у 1937 исказане са 3,08 мил., док их крајем 1935 није ни било. Природно је да је појачана делатност повукла за собом и веће повлачење материјала и сировина, као и пораст дужника. Услед тога су опет морала порастати и туђа средства. Иначе, главница износи 5 мил., а чиста добит 304 хиљ. дин. Туђа средства према сопственим стоје по прилици као 2 према 1.

Однос између сопствених средстава и инвестиција је

повољан. Укупне инвестиције заједно са инвентаром износе 4,4 мил. Од тога отпада 2,93 мил. на непокретности и 1,28 мил. на машине. Амортизација инвестиција врши се непосредно смањивањем њихове билансне вредности у активи. Залихе робе порасле су са 2,68 мил. у 1935 на 3,27 мил. дин. крајем 1937. У истом раздобљу залихе полуфабриката су повећане са 48 хиљ. на 1,7 мил., а дужници са 3,9 мил. на 5,7 мил. дин. Како што се види, билансна вредност инвестиција смањује се услед отписа. Насупрот томе, залихе и дужници због појачане делатности показују пораст.

Брутоприход од производње такође расте, са 600 хиљ. у 1935 на 2,07 мил. у 1936 и на 2,7 мил. дин. у 1937 години. Пословни резултати су се, дакле, битно поправили. Благодарећи томе, појачана је прошле године у односу на 1935 или 1936 и амортизација за око 50%. У 1937 је исказана са 1,48 мил. према 965 хиљ. у претходној години. Издаци за камате у 1937 су једнаки као и у 1936, али су у односу на 1935 готово удвостручени. Порези показују такође тенденцију пораста. После дугогодишње паузе у 1936 се опет приступило исплати дивиденде. Како за ту, тако и за прошлу годину акционари су добили по 5%.

У управном одбору била су господа: инж. Јосип Росендлер (претседник), д-р Иван Слокар (потпретседник), инж. Оскар Драчар, инж. Макс Дрошл, инж. Душан Глишић, Стјепан пл. Кенфељ, инж. Милан пл. Кипах, инж. Милан Ленарчић, д-р Фран Павлин, Холм пл. Ројтер и Јошко Стергер. У надзорном одбору су г.г.: Август Јенко (претседник), Анри Фурер, Франц Храстељ и Флоријан Зупанц. Директор је г. Фрањо Бабић.

Сваки напредак у производњи и употреби све знање и сва искуства, што су их од године 1866 стекли специјалисти наше организације која обухвата цео свет, примењују се код фабрикације наших

GARGOYLE
МАЗИВА

и дају им онај квалитет, који гарантује сигуран и економичан погон.

STANDARD — VACUUM
Oil Company of Jugoslavia Inc.
ЗАГРЕБ БЕОГРАД

Читајте наше „Анализе Биланса“